

על המיסים ועל הנפלאות: התפלגות הכנסות והוצאות המדינה בקרב משקי הבית בישראל

אריאל קרלינסקי, תום שדה, ערן יוגב, מיכאל שראל¹

תקציר

אילו וכמה מיסים משלמים משקי הבית בישראל? מהו שווי ההעברות והשירותים (קצבאות, חינוך, בריאות, ועוד) שמדינת ישראל מספקת למשקי בית בזכות תשלומי המיסים? אילו משקי בית מקבלים יותר מאשר הם משלמים ואילו להפך?

אנו אומדים את התפלגות הכנסות והוצאות המגזר הציבורי הרחב בקרב משקי הבית בישראל, באמצעות שילוב נתונים מסקרי הוצאות משק הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ונתונים מנהליים ממקורות רבים נוספים. בהתבסס על הספרות המחקרית בנוגע להתחלקות נטל המס, אנו זוקפים עבור כל משק בית את היקף סך המיסים בהם הוא נושא ואת שווי ההעברות והשירותים שמשק הבית מקבל מהמגזר הציבורי הרחב.

מחקר זה רחב בהרבה ממחקרים קודמים בהיקף המיסים, השירותים וההעברות אותו הוא כולל – 405 מיליארד שקלים במיסים ו-268 מיליארד שקלים (435 מיליארד בניתוח משני) בהוצאות המגזר הציבורי הרחב (במונחי 2018). האומדנים שלנו כוללים ניתוחי עומק ורוחב שלא היו אפשריים קודם לכן – החל מהתחלקות של כל מס והוצאה ספציפיים וכלה בהתחלקות ההעברות נטו (סך ההעברות ושירותים פחות מיסים) לפי עשירוני הכנסה, מגזרי אוכלוסייה, מבנה משק הבית ועוד. המחקר כולל תוצאות רבות נוספות וכן בדיקות רגישות לפי הנחות שונות ושינויים ברכיבי המס וההוצאה הנכללים.

הניתוח המרכזי לפי מגזרי אוכלוסייה מציג כי משק הבית היהודי הלא-חרדי הממוצע משלם כ-6,000 שקלים יותר במיסים מאשר הוא מקבל בהעברות ושירותים וכי כ-70% ממשקי בית אלה משלמים יותר מאשר הם מקבלים (העברות נטו שליליות), בעוד שמשק הבית החרדי והערבי הממוצעים מקבלים, בהתאמה, כ-4,000 ו-1,000 שקלים יותר ממה שהם משלמים ו-80% ו-60% מהם מקבלים העברות נטו חיוביות.

¹ עיקר המחקר נערך בעת שארבעת המחברים עבדו בפורום קהלת לכלכלה. כיום אריאל קרלינסקי באוניברסיטה העברית, תום שדה במכון אהרן, וערן יוגב ומיכאל שראל בפורום קהלת לכלכלה. אנו מודים למשתתפות ומשתתפי הכנס השנתי של האגודה הישראלית לכלכלה והכנס השנתי של המחלקה לכלכלה באוניברסיטה העברית על הערות והצעות מועילות. תודה ליוני בן-בשט, ליאור דוד-פור, לב דרוקר, יעקב חן-ציון, אורי כץ, דוד לגזיאל, מישל סטרבצ'ינסקי, טטיאנה סלובודניצקי, אסף צימרינג, מתן קולרמן ויוג'ין קנדל שעיינו בטיושה של המאמר וסיפקו הערות והצעות מועילות. תודה למתן גולדמן, רחל זיני ושקד מענה על עזרתם בביצוע סקירת הספרות ולאשר מאיר על הערותיו והשתתפותו בדיונים. כמו כן אנו מודים לניסן אברהם על עבודתו על גרסה קודמת של עבודה זו ועל הערותיו המועילות.